

Curriculumeko eduki gorakariak 2000. urtetik hona

Begoña Bilbao*, Gurutze Ezkurdia**, Karmele Perez Urraza*

* EHU: Didaktika eta Eskola Antolakuntza saila

**EHU: Hezkuntzaren Teoria eta Historia saila

begona.bilbaobilbao@ehu.es, gurutze.ezkurdia@ehu.es, karmele.perezu@ehu.es

Abstract

This article describes the development of textbooks and the way that contents have changed at the transition between the 20th and 21st centuries. Some of the textbooks' contents appear more often; in fact, maybe due to the change in educational policies, certain contents are increasing. Following European and Spanish laws, some textbooks of the late 20th century have been modified in the 21st century; we can therefore affirm that they are in an adapting process. We have analyzed some textbooks written in Basque, to find out the changes/adaptations six publishing houses have made. This work contains four increasing and two decreasing contents: landscape, history, personages and Europe (increasing) and family and education (decreasing). The results of this work are based on the UPV05/131 research project.

Laburpena

Artikulu honetan XX. mendetik XXI.era joatean testuliburuak izan duten garapenaren berri ematen da, edukiak izan duten aldaketaren berri. Testuliburuak eduki batzuk maiztasunean gora egin dutela adierazten da, izan ere, hezkuntza legeen aldaketaren eraginez edo, badira gorakariak diren edukiak. Mende amaierako testuliburu batzuk mende berrira etortzerakoan aldatu egin dituzte, horrela Europako legeei zein estatukoek jarraikiz, egokitze prozesuan diela baieztatu genezake. Euskaraz idatzitako zenbait liburu alderatu ditugu ikusteko argitaletxe batzuk –sei aztertutako–, nolako edukien aldaketa-egokitzapena egin duten. Lan honetan lau eduki gorakari eta beste beherakari bi azaltzen dira: paisaia, historia, pertsonaia eta Europa dira lehenengo erakoak, familia eta hezkuntza bigarrenengoak. Lan honetan azaltzen diren emaitzak UPV05/131 ikerketa proiektuan oinarritzen dira.

Keywords: Curriculum, content, icons, textbook.

Hitz gakoak: Curriculum, edukia, ikonografia, testuliburu.

1. Sarrera

Testuliburuaren eta curriculumaren eremuan oraintsu egindako garapenak, perspektiba zirrargarriak zabaltzen ditu ikerlariarentzat, ezen mendebaldeko gizartearen lekutze berriaren prozesuak eduki berriei egiten baitie bide eta ez bakarrik estatuen arteko harremanak aldatzen direlako, ezpada topiko batzuk ere moldatu edo aldatu direlako. Hala gerta daitekeela uste dugu testuliburuak edukietan jorratzen diren edukiak. Horietako batzuk dira etorkinak, familiaren ereduak, talde kultural txikiak, emakumeak, sinboloak edo historiako gertaerak. Soysal-ek (2004) dioenez, Europako aldaketa sozial handiak ekartzeaz batera, testuliburuaren ere ugartu egin da testuinguru Europarra. Proiektu honen helburua da testuliburuak edukiak izan dituzten gora beherak argitzea, hala kuantitatiboak nola kualitatiboak, eduki horiek zelatan agertzen diren mugatzea. Eduki gorakariak mugatzeaz batera, maldan behera joan direnak zein desagertzeaz daudenak identifikatuko dira, era berean, gora behera horien arrazoiak argituz.

2. Testuliburuak betetzen duen eginkizuna curriculumaren lantzerakoan

Curriculum ofizialaren eta irakaslearen bitartean kokatzen da testuliburuak. Gehiago oraindik, curriculumaren interpretazioa egiteaz gain, irakasleek aurkeztu ere egiten zaie erabil dezaten. Liburuaren bertan landuko diren edukietatik gora mailako helburuak lortzeko beharrezko metodologiaren berri ere ematen da, ikasleak betetzeko ekintzen bidez. Azkenean, testuliburuaren datorrena izango da eskolan irakatsi eta ikasiko dena, Apple-k (1996a, 24) *El conocimiento oficial* bere lanean dioten moduan, "son el artefacto que constituye el curriculum real en la mayoría de las escuelas".

Argitaletxeen esku daude irakasleak eurek ez baitaukate beharrezko litzatekeen prestakuntza ikasgelarako material guztiak sortzeko. Area-k (1994, 85-113) irakasleek testuliburuak izan duten menpekotasuna azaltzeko autore desberdinek aurkitutako arrazoiak laburtuz honela dio: "Curriculumaren egitura, irakaslearen lan baldintzak eta beraien formazioa dira gaitasun ezaren nahiz kontrol

ezaren errudunak laneko betebeharren aurrean: irakaste-ikaste prozesuen planifikazioa, garapena eta ebaluazioa, hain zuzen”.

Puelles-ek (1997, 47-48) dio tresna politikoa dela testuliburu. Izaera pedagogikoa eta didaktikoaz gain, ikaslearen sozializazio politikorako tresna ere badela, gauza jakina da. Jules Ferry-ren pentsaera gogoratzea aski da testuliburuaren jabe dena irakaskuntzaren jabe ere badela jakiteko.

Aipatutako Apple-ren esanetan, testuliburu hauen bidez erregulatzeko da eskoletan irakatsiko dena, horrelaxe bermatzen delarik ikasle guztien ezagutzaren uniformazioa. Gimeno-ren (1995, 75-130) hitzetan, ikasle bakoitzak bere testuliburu dauka, ikasle guztiek dute testuliburu bera, eta testuliburu da kultura komuna bermatzen duen tresna. Bestalde, XVI. mendearen erditik aurrera gertatzen den fenomeno da, orduko eskoletako ikasleentzat sortu baitzen irakaskuntza simultanea. Horrela bada, eskolaren memoria legez har daitezke, sasoian sasoiko curriculumak testuliburuan erretratatzeko direlako. Choppin-en (2000, 107-141) esanetan, testuliburuan gizarteak bere buruaz eman gura duen irudia islatzen da, ispiluan bezala, zeren "a través de los textos, los ejemplos, las imágenes, el libelo de los títulos, se desliza, sin que sus coetáneos sean realmente conscientes de ello, toda una temática en la cual las clases dominantes se ven reflejadas e intentan echar los cimientos de la identidad de la nación entera".

Aipagarria da zentzu honetan egile desberdinek ematen dituzten arrazoiak gogoan hartzea, alegia, testuliburuak arakaturik, bestelako dokumentu pedagogikoen gainetik bertan islatuta aurki daitekeela sasoi oso bateko informazioa zein filosofia, oro har, bizitzari buruzkoa zein eskola eta pedagogiaren gainekoa. Apple-k (1996b, 66) dakarrenez, "son una expresión de las construcciones concretas de la realidad, de las particulares maneras de seleccionar y organizar el vasto universo de conocimientos posibles. Encarnan la visión de alguien respecto a lo que cabe considerar legítimo en materia de conocimiento y de cultura". Habermas-ek (1989) dioen legez, diskurtsoak eragina dauka ikaslearengan, hizketaren funtzio "perlocucionario" a baita zeozer esatea efektu jakina sortzeko helburuaz. Bestalde, ideologiak taldeen arteko gatazka, taldeen identitatea, botere arazoak... islatzen ditu eta, Van Dijk-ena (1996, 9-49) parafraseatuz, esan daiteke testuliburuak darabiltzan kontzeptu, balio, iritzi, edo elementu lexikalek zein ikonografikoek eredu sozialak eraikitze balioa dutela.

Paradigma kritikoaren ildotik testuliburuetakok edukiaren azterketa planteatzen da, azaltzen den informazioa nolakoa den zehaztuz, esplizituki azaltzen dena zein modu ezkutuan gordetzen dena. Eta aztertu,

modu kualitatiboan eta kuantitatiboan aztertzen da, ikasleari ematen zaion informazioa zein den argitzeko asmoz. Unesco-ren enkarguz Michel-ek Frantziako testuliburuetan emakumea nola agertzen den aztertzen du, ikerketa modu kuantitatiboan zein kualitatiboan eginda. Garreta & Careaga dira Espainiako testuliburuetan emakumeari ematen zaion lekua eta protagonismoa aztertzen dutenak. Harrezkero beste asko ere burutu dira, Subirats-enak Blanco-renak zein Emakunde-ren eskutik burututakoak edo Nuño-k emakumeak zientzia arloan duen presentziari buruzkoak.

Arrazakeriaren aspektuak edo minoria etnikoen presentzia moduko gaiak dira Unesco-ren enkarguz Dean, Hartmann & Katzen-en lanean aztertzen direnak. Alemaniako Duisburg unibertsitateko irakasle batzuk, euren artean Schallenberger eta Stein, zientzia politikoa irakasten duten egileak, testuliburuetan islatzen den literatura politikoaz interesatzen dira. Braunschweigeko Georg Eckert institutua da Europako testuliburuaren gaineko ikerketa gunerik handiena. 1990. urtean Eckert institutuak, Suedian Selander-ek zuzentzen duen institutuak bideratzen du testuliburuaren gaineko ikerketa. Selander-ek parametro sozialak eta instituzionalak duten garrantziaz ikerketa ildo berriak zabaltzen zituen, azterketa moduetan ere berritasunak ekarri. Frantziako *Institut National de Recherche Pédagogique* delakoak eta bertan ari diren ikerlariek (Chervel-ek, Choppin-ek eta...) garrantzi handia daukate.

Espainian eskola liburuak izandako garapena jorratzen den lan handian kokatzen dira Dávilarenak eta Dávila eta Erriondorenak, epe historiko desberdinetan. Foruen sasoian hasi eta, dotrina liburuak, gramatikak zein beranduago sortu ziren testuliburuak deskribatzen dira. Irakaskuntzaren berrikuntzak edo irakaskuntza eredu linguistikoak duten eragina aipatzen dute egileek, bestelako material didaktikoez ere mintzatuz.

Geroago, Erriondo, Garagorri eta Isasik, DBHko bigarren zikloko bederatzi argitaletxeren liburuak aztertzen dituzte, euskaraz zein gaztelaniaz plazaratutakoak. Muruak, berriz, "Euskal Herriari buruzko edukiak zein ikuspegitik lantzen diren" aztertzen du. Egile berak, "Geografia berriak Euskal Herriari jarriak" artikuluan, L.H.ko 4, 5 eta 6. mailetakoko euskarazko testuliburuak "gure herria" kontzeptua nola darabiltan aztertzen du.

Euskal Herriko mendebaldean dagoen Bizkaiko lurraldeak testuliburuetakoko ikonografian daukan presentzia aztertzen dute Bilbao, Ezkurdia eta Perez (2001). Euren esanetan, 2000. hamarkadako testuliburuetan ikusten dena da, Euskal Herriko lurraldeen artean Bizkaiko lurraldea dela maiztasunik handiena duena, eta ematen zaion lekuri gehienez paisaiak agertzen direla. Bilbo askotan agertzen den

arren, paisaia naturala, mendi, solo edo basoko landaretzagaz lotuta dagoena da testuliburuetan sarrien topatzen dena.

Testuliburuaren edukia aztertzen dugu Perez Urrazak, Ezkurdiak eta Bilbaok, defenditu ditugun doktore tesietan. Perez Urrazak *Zientzia, teknologia eta lanbideen agerpena Euskal Herriko testuliburuetan* azaltzen du. Hezkuntza sistema estatala eta bere baitan gauzatzen den ezagutza hegemonikoa -zientzia, teknika eta ekonomiaren ispilutzat hartzen dena- abiapuntutzat harturik, lanbideek duten euskal trataeraren bidez, testuliburuak betetzen duen funtzio ideologikoa agerian jartzen da.

Ezkurdiak *Identitatea eta Ingurunea Curriculumean* lanean, Inguruneak eta curriculumak identitatearen eraikuntzan duten eragina eta zeregina aztertzen ditu. Ondorioen artean identitatearen eraikuntzan espazioa eta denboraren kontzeptuek lurralde eta historia gaietan duten garrantzia nabarmentzen da.

Begoña Bilbaoren tesiak, *Kultur erreferenteak oinarritzko hezkuntzako curriculumean, Euskal Herriko eskoletan* du izenburua eta bertan Euskal Herrian erabiltzen diren curriculum ofizialen konparaketa egiten da euskara eta euskal kulturarekiko, maila sinkronikoan zain diakronikoan. Euskal kultura ezaugarritzeko erabiltzen diren parametroak mugatu eta hiru multzotan sailkatzen dira -paisaiak, gainontzeko ezaugarriak eta hizkuntza-, eta ikusi da, euskal kulturari lotutako edukiak modu desberdinetan testuinguratzen diren arren, gehienak ikuspegi hegemonikotik lantzen direla, eta gutxiago ikuspegi soziokulturaletik abiatuta.

Arteko lan guztiak begiratura, gure hiru tesitan euskaraz argitaratutako testuliburuak arakatzea planteatzen da, horien ondoan gaztelaniazkoak eta frantsesezkoak ere azter daitezzen, Euskal Herriko eskoletan erabiltzen diren heinean. Ikonografia eta testu idatzia ikertu ditugu hiru arrazoi hauengatik: testuliburuak edukiak azaltzeko bien arteko konbinaketa darabilteko, kode ikonikoa eta kode linguistikoak elkarrekin interpretatzen direlako, eta, azkenik, testuinguru bakarra osotzen dutelako.

Tesi horietan Bardin-ek (1996) planteatzen duen eduki-azterketako ikerketa-teknika erabili orduko liburuaren irakurketa anitza egin genuen. Hala ere, eskolan erabiltzen diren liburuak aztertu nahi genituela argi izan arren, ez genuen erraz ikusten nola atera zitezkeen liburuaren datu guztiak. Bagenekien Euskal Herriko eskoletan Lehen Hezkuntzan erabiltzen diren testuliburuetan gure herriaren erreferentzia kulturalen deskribapena egiten dela, batez ere, 5. mailako testuliburuetan. Baina, guk erreferentzia horiek Euskal Herriko kulturaren zein aspektu jorratzen duten ere

argitu nahi izan dugu, argitaletxeen arteko desberdintasunen berri emanez.

Horregatik, Bilbao, Ezkurdia eta Perez Urrazak berriki argitaratu dugun lanean (2004), testuliburuaren edukia ingurune hurbilarekiko agertzen duten lotura erakusten dugu lehen baino zehatzago. Edukia non eta nola zehazten den aukera garrantzizkoa dela ikusi dugu, informazioaren nolakotasunari begira ez baita gauza bera aukera bat edo bestea izatea oinarria. Testuliburuaren argitaratze tokiak -gaztelaniaz zein euskaraz-, aldatu diren heinean edukiari ematen zaion testuingurua ere desberdina dela ondorioztatu da lan honetan.

3. Eduki gorakariak 2000tik gora

Artikulu honen ikerlan honetan 12 testuliburu erkatu ditugu, batzuk XX. mendeko azken hamarkadan argitaratuak, besteak 2000. urtetik gora plazaratuak. Euskaraz argitaratutakoak dira denak, alderatu nahi delako, oraingoan, ordutik hona edukietan izan diren gorabeherak.

2000tik aurrera argitaratu direnak dute berebiziko garrantzia guretzat, bi arrazoi nagusiregaitik: batetik, estatuak hezkuntza sisteman eta -bide batez- testuliburuetan izan duen nagusitasuna aldatu egingo delako; Europako legediaren eragina da aldaketa dakarrena, 2007rako legegintzaldi berria ekarriko duena. Bestetik, 2000. urtera arteko datuekin alderatzeko aukera ematen digu, ordutik honako testuliburuetan aldatu, moldatu edo berritu diren edukiak zeintzuk diren mugatzeko.

Argitaletxeei dagokienean, 6 dira aztertu direnak, batzuk hemengoak, besteak estatu guztirako materiala plazaratzen dutenak.

Hurrengo 1. taulan ikus daitekeenez 2.322 orri irakurri dira eta 4.072 ikono aztertu.

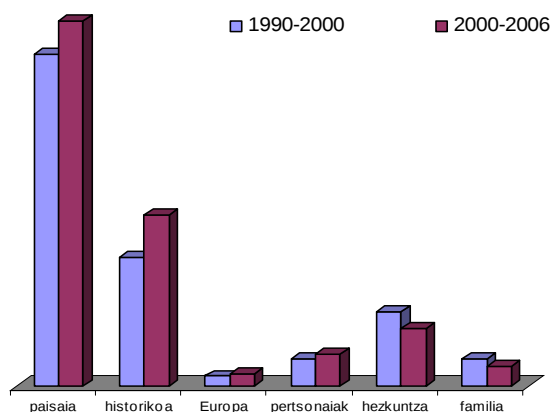
	1990-2000	2000-2006	1990-2000	2000-2006
Argitaletxeak	Orriak		Ikonoak	
<i>Ibaizabal</i>	200	168	387	327
<i>Erein</i>	200	200	306	309
<i>Santillana</i>	216	204	474	514
<i>Anaya-I</i>	160	150	219	185
<i>Anaya-II</i>	200	200	315	327
<i>Edebé</i>	224	200	402	307
	1200	1122	2103	1969
	2322 orri		4072 ikono	

1. taula: Laginaren ezaugarriak

Lan honetan eduki gorakariak aztertu dira, epe batetik bestera goranzko bidea hartu dutenak zeintzuk diren mugatuz. Bide batez, behera egin duten edukiak ere nabarmentzen dira, maiztasun gutxiagorekin agertzen direnak.

Aztertu diren 4072 ikonok erakusten digute zeintzuk diren maiztasun handiarekin agertzen direnak. Orain arteko gure lanetan (2002, 2004, 2005, 2006) azpimarratu duguna baieztatzen da oraingo honetan, hau da, paisaia dela testuliburuetaiko edukirik erabiliena. Badira goranzko bidea egin duten beste eduki batzuk ere: historiaren gaineak, pertsonaiak eta Europa. Eduki gorakariak mugatu direnean -maiztasun handiena dutenak-, kontrako bidea egin dutenak ere agertu dira, beherakariak diren edukiak. Horrela, ikusi dugu hezkuntzaren edo eskolaren inguruko edukiak gutxiago agertzen direla; deigarria egin zaiguna da familia ere horien artean dagoela konprobatzea. Hurrengo 1. grafikoan ikus daiteke gora eta behera egin duten edukien egoera.

Grafikoak erakusten duen moduan paisaiak dira eduki historikoekin batera, gehien hasi direnak; Europari buruzko edukiak eta pertsonaiak osotzen dute -maiztasuna txikiagoa den arren- laukotea; hauek dira eduki gorakariak 2000tik honako testuliburuetan.

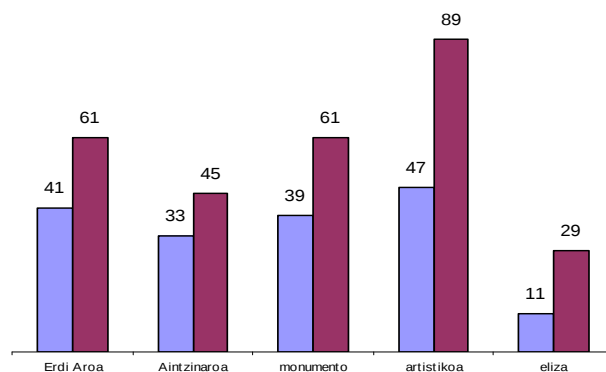

1. grafikoa: Eduki gorakariak eta beherakariak

Paisaia XX. mendearen erditik gora maiztasun handiz agertzen da testuliburuetaiko ikonografian, izan ere, ordutik hona gero eta paisaia gehiago erakusten da testuliburuetan. Paisaiaren bidez erakusten diren edukiak aldatuz joan dira denbora honetan: oraingoetan, paisaia urbanoarekin batera, kostaldea, errekek eta mendiak agertzen dira.

Historiari dagokionean ere badira gorakariak diren edukiak. Horrela, grafikoak erakusten du artea dela gorakariena, eduki artistikoak. Datuak begiratuta pentsa dezakeguna da, eraikuntza monumentalek agertzen duten maiztasunak

baduela eragina artearen gorantz, eduki bi hauek bide paraleloa hartu baitute. Hurrengo 2. grafikoak biltzen ditu datu historikoekin erlazionatzen diren edukiak.

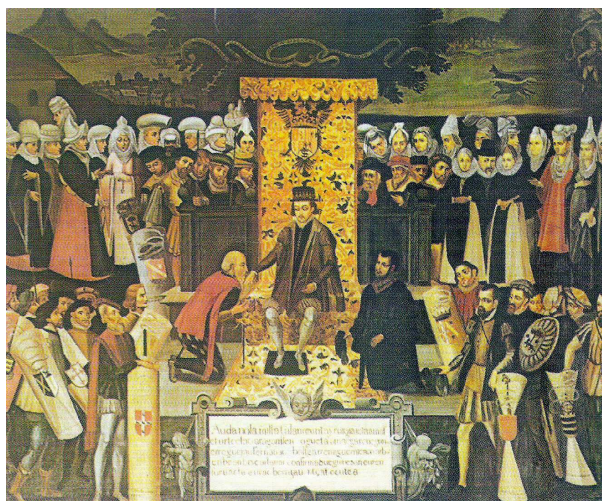

2. grafikoa: Historia eta honen inguruko eduki gorakariak

XX. mendean historiari buruzko edukia aldagai ezberdinez osaturik aurkitzen badugu ere, 2000. urtetik aurrera gero eta sarriagotan aurkitzen ditugu pertsonaiak, monumentu historiko eta eraikin artistikoak ere. Denak islatzen dute historiari garrantzia ematen zaiola edukien hautaketan. Baina portzentajeak Erdi Aroan eta Antzin Aroan hazi dira, batez ere. Hispaniak erromatarren garaian interesa hartzen du eta baita Erdi Aroko gizarteak ere. Kontuan hartu behar dugu gaurko lurraldeak Erdi Aro horretan antolatzen direla. Monumentuen eta eraikin historikoen ugalketak badu zerikusirik Euskal Herria, eta batez ere Autonomi Erkidegoa, turismoarekin lotutako errealitate bezala aurkeztearekin, aurreko epean aurreikusten ziren joerak baieztatuz.

Zehazki aipatzekotan, monumentu historikoak aurreko mendeko azken aroan baziren erabilienak, oraindik ere portzentajeek gora egiten dute, argi eta garbi gorakariak direla adieraziz. Pertsonaiak aurreko mendean gero eta gutxiago aurkitu baditugu, oraingoan joera aldatu eta indartu egiten da pertsonaien erabilera. Oraingoan ere, gizonezkoenak andrazkoenak baino ugariagoak dira.

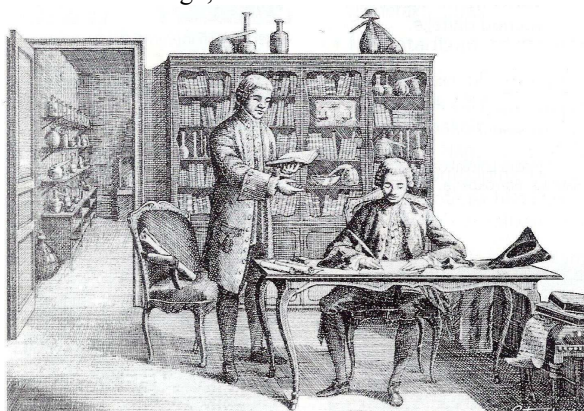
Foruen zin egitea erakusten da 1. irudi honetan, pertsonaia nagusiak gizonezkoak dira. Ibaizabal (2003) argialetxeak plazaratutako liburukoa da 156. orrikoa.

Fernando Katolikoa Erregea, Bizkaiko foruak beteko zituela hitz ematen.

1. irudia: Pertsonaia historikoak

Hurrengoan ere egoera bera ikus daiteke, gizonezkoak direla garrantzi handikoak zientziaren garapenean. Irudi hau ere Ibaizabal (2003) argitaletxeko liburutik ekarri dugu, 158. orritik.

Elhuyar anaiek wolframioa deritzon metala aurkitu zuten.

2. irudia: Pertsonaia historikoak zientzian

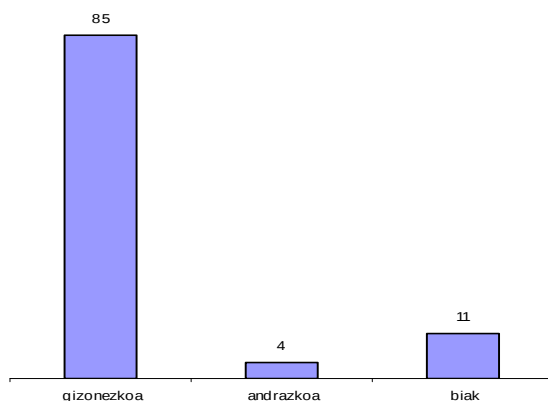
Aipamen berezia generoaren ikuspegitik egin behar dugu, gizonezko helduaren estereotipoarekin jarraitzen baita testuliburuetakoko edukietan.

Hezkidetzak, pertsona bakoitzaren garapenean, sozializazio prozesuan, genero estereotipoak alde batera uztea esan nahi du. Horretarako, Ikastetxearen Hezkuntza Proiektuan hezkidetzarako alternatibak diseinatu behar dira, arlo desberdinetako eduki guztietan garatzeko. Honen helburua pertsonak hezte da, kulturalki izendatzen zaien generoa alde batera utzirik.

LOGSE delako hezkuntza legeak arauak ematen ditu genero desberdintasunak saihestu daitezkeen, bai curriculumaren bidez egin daitezkeenak zein testuliburuetakoa. Ikasmaterialari dagokionez honela dio: “Ikasleentzako ikasmaterialak

argitalpen-proiektuetara egokituko dira. Bai testuan bai irudietan, eta 1/1990 LOGSE Legeak bere 2. atalean adierazitakoaren ildotik, honako oinarriok aintzakotzat hartuko dira: sexuen eskubide-berdintasuna, diskriminazio orori aurre egitea, kultura guztienganako errespetua, jokaera demokratikoaren aldeko ohitura indartzea eta balore etiko eta amoralak kontuan hartzea” (Perez, 2003, 118).

Agirian jorratzen den curriculumen berdintasunaren aldeko pausuak eman –eta ematen diren arren, curriculum ezkutuaren bidez generoen arteko desberdintasuna lantzen da. Ikasleek ikasiko duten edukietan ez dago nesken eta mutilen arteko parekotasunik; pertsonarik gehienak gizonezkoak dira, lehen bezala orain. Horrez gain, badira trataera ere desberdina dela esaten dutenak, hau da, eskolan neskek eta mutilak modu desberdinean tratatzen jarraitzen dugula. Arlo guztietan gertatzen dena da, urteak joan urteak etorri testuliburuetakoko edukiak androzentrikoak direla, ez direla askorik aldatu. Izan ere, testuliburuetakoko edukiaren azterketa planteatzen denetik, -paradigma kritikoaren ildotik-, irakasten dena nolakoa den zehaztuz, asko dira generoari buruzko ikerketak. Garreta, Subirats, Blanco edo Nuño ikerlarien lanek, besteak beste, agerian utzi dute testuliburuetakoko edukien sexismoa.

3. grafikoa: Generoa, maiztasun desberdinak

Datuok -3. grafikoan- argi erakusten digute gizonezkoek testuliburuetakoko ikonografian duten nagusitasuna, lehen eta orain (Bilbao 2006). Gizonezko heldua da gehien agertzen dena, % 51era heltzen baitira datu zehatzetan.

Euskal kulturako pertsona ezagunak ere, gehienak gizonezkoak direla azaleratu dugu gure lanetan (Bilbao, 2002, 2003, 2004, 2005), testuliburuetan horrela irakasten dela, berriro ere emakumezkoak alde batera utziz. Euskal kultura, antza, gizonek egiten dute.

Testuliburuetakoko eduki ezkutu hauen bidez, esan barik esanez, errealitatearen aspektu batzuk

nabarmendu egingo dira, beste batzuk diskurtsotik kanpo utziz, errealitateari mugak jartzen baitzaizkio. Eduki horietan errealitate maskulinoa nabarmenduko da, femeninoa ia albo batera uzteko. Bourdieuk (2000, 17) esana da, curriculumaren bidez “incorporamos, como esquemas conscientes de percepción y apreciación, las estructuras históricas del orden masculino; corremos el peligro, por tanto, de recurrir, a unos modos de pensamiento que ya son el producto de la dominación”.

Laurogeiko hamarkadan egindako ikerketetan, behin eta berriro azaldu dute egile desberdinek testuliburuak, oraindik orain, androzentrikoak direla. LOGSE lege horren eragina zalantzan jartzen da, bertan azaldutako arau eta ikuspegiak ez baitira islatzen eskolarako baliabideetan.

Agirian jorratzen den curriculumean berdintasunaren aldeko pausuak ematen diren arren, generoen arteko desberdintasuna landu egiten da. Ikasleek ikasiko duten edukietan ez dago nesken eta mutilen arteko parekotasunik; pertsonarik gehienak gizonezkoak dira, lehen bezala orain ere. Horrez gain, emakumeak nola agertzen diren, zein den eurek jokatzeko duten rola, zein egoeratan agertzen diren aztertzea ere interesgarria da. Izan ere, testuliburuetakiko ikonografiaren bidez ematen diren identifikaziorako ereduak mugatuak eta estereotipatuak baitira. Emakumeak –gizonezkoek ez bezala– rol gutxitan agertzen dira; familiarekin lotutako egoeretan agertzen dira gehienetan, ama, emaztea, amama edo alabaren rolean. Horixe da emakumeak testuliburuetan agertzeko erarik erabiliena (Bilbao, 2006). Hurrengo 3. irudiak erakusten du aipatzen dugun egoera hori.

Testuliburu askotan aurkitu dugu irudiotan ikusten dena, emakumea eta familia batera lantzen direla; emakumeak testuinguru horretan agertzen dira.

Emakumearen presentzia urria da, familia ere maiztasun gutxikoa da testuliburuetakiko ikonografian. Izan ere, oraingoan alderatu ditugun testuliburuetan, familia behera doan balorea da, eduki beherakaria da.

3. irudia: Andrazkoaren zeregina testuliburuetan

Testuliburuetan jorratzen den familia eredu, bestalde, eredu tradizionala da, nuklearra. Familia estereotipo hau, ezkontzaz elkartutako gizon eta emakumeen bikoteak eta horiek izandako seme-alabek osatzen dute. Aurreko irudian ikus daitekeen familia argazkian, gurasoak, seme-alabak, suhiak, erranak, lobak, adin guztietakoak baina betiko bikote ereduaren araberrakoa.

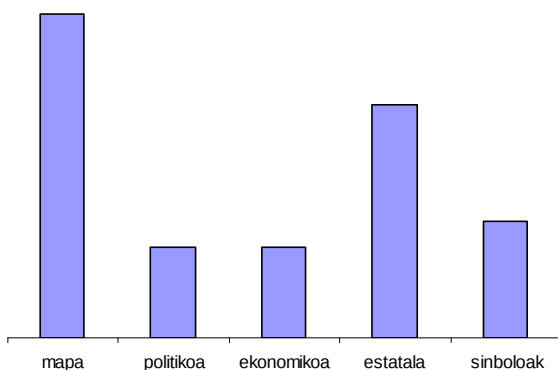

4. irudia: Familiaren eredu testuliburuetan

Gizartean familia eredu aldatuz doan arren, testuliburuetakiko edukietan ez da horrelakorik jaso, hor darabilten eredu oso tradizionala da.

4. Europa eduki gorakaria da

Europa ere eduki gorakaria dugu. Baina islatzen den Europa Elkarte Ekonomikoarena da, Estatz osatua eta batez ere modu grafikoan, mapen bidez adierazia.

4. grafikoa: Europagaz lotzen diren edukiak

Europa politikoa eta ekonomikoa lantzen da, estatuek sortu dutena. Horretarako gehien darabiltena mapa da, era askotakoa, beti Europako mapa.

5. irudia: Europa testuliburuetan

Aurreko 5. irudian islatzen da Europa erakusteko darabilten ikonografia; Europako elkartearen atarian eskegita dauden banderak erakusten dira.

6. irudia: Europako ikurra testuliburuetan

Europaren ezaugarriak, bestalde, beti dira garrantzizkoak edukietan, Europako dimentsioaren erakusgarriak ere badira eta. Testuliburuetan horretarako ikurrak erabiltzen dira, dela euroa, edo armarrak eta banderak.

Aurreko 6. irudia da aipatzen dugunaren adibidea, Europa ezagutzeko erabiltzen dena.

Europako hizkuntzen gainerako errealitateak, edo bertako kultura aniztasunak edo herri ezberdinen nortasunei buruzko edukiak dira faltan bota ditugunak.

5. Eduki beherakariak testuliburuetan

Eduki gorakariak aztertu ditugunean, ikusi dugu badirela aipatu beharreko eduki beherakariak ere. Izan ere, familia –artean azaldu dugun eran- eta hezkuntza zein irakaskuntza, gero eta gutxiagotan agertzen dira testuliburuetako edukietan.

Hezkuntzaren gainerako edukia beherakartzat har daiteke oraingo lan honetan alderatu ditugun aro bietako datuen arabera. Hala ere, sei argitaletxe horien artean badaude desberdintasun nabarmenak eduki honen trataera ikonografikoan.

	1990-2000	2000-2005
Ibaizabal	2,84	0,92
Erein	6,21	6,49
Santillana	3,38	1,95
Anaya I	3,64	9,19
Anaya II	1,27	1,83
Edebé	5,47	1,95

2. taula: Hezkuntza edukia argitaletxe bakoitzean

Aurreko 2. taulan jasotzen da argitaletxe bakoitzak eduki honi ematen dion maiztasuna. Datuek erakusten dutena da, Ibaizabal argitaletxearen liburuan ia desagertu egin dela eduki hau. Taulan ikus daitekeena da, Santillanak Edebégaz batera nabarmen urritu dituela hezkuntzarekin edo eskolagaz lotutako edukiak. Salbuespen bakartzat har daitezke Erein-ek argitaraturiko liburua eta Anaya-k argitaraturiko “Eleketan” izenekoak.

Hezkuntza gaia ikonoaz agertzen denean, inon zehaztu gabe agertzen da, bai lehen eta bai oraingo testuliburuetan ere, %65 eta %62,90 portzentajeaz, hurrenez hurren. Ikono horietan eszenak eta jarduerak nagusitzen dira, eta biak gero eta gehiago agertzen dira testuliburuetan. Hala ere, lehenengo testuliburuetan Erdi Arokoan (% 5) kokatzen ziren horietako asko; gaur egun, berriz, Aro Modernoan (% 8,06) testuinguraturik daudela ikusten dugu. Horregatik ulertuko dugu azken sasoi honetako zenbait agerpen historikotzat hartzen direla –lehen %5a zena, egun %14,52a da-, zeren egoera horiek ez baitiote erreferentziarik egiten ikasleriaren aro garaikideari. Hurrengo 7. irudiko adibidea Ereinek (1994) argitaratutako liburuan aurkitu dugu, 194. orrian.

7. irudia: Umeak eskolan

Ikono gehienetan pertsonak egoera mistoan agertzen dira, lehen eta orain antzerako proportzioan. Aipatzekoa da, haurrari eta emakumezkoari gero eta presentzia gehiago ematen zaiela, gazte eta gizonezkoaren agerpenaren kaltetan. Egoera horietan andrazkoaren presentzia nabarmena da gaur egungo liburuetan (%11,29); lehenagokoetan, berriz, %6,25 soilik. Oinarritzko eskolaren testuinguruan kokatu behar da, bestalde, hezkuntza arloko zenbait lanbideri ematen zaion garrantzia. Lanbide horiek, lehengo testuliburuetan %5 kasutan agertzen ziren bitartean, oraingoetan sarriago, %8,06 kasutan.

8. irudia: Neskak eta mutilak eskolan

Eszena horietan kaleko ikastegiak agertuz batera, eskoletan ematen diren zenbait egoera islatzen dira: batetik, hezkuntza arloko ikasmaterialak, mobiliarioa, jolastokiak, gelak... agerian uzten dira; bestetik, ikasleen zenbait egoera: ikasleak talde-lanetan esperimentatzen, jolasean, kirolean zein komunikazioen egoera berrietan aritzen direla. Ikuspegi honetatik ikusita, argazkiari marrazkiari baino toki gehiago uzten zaio agertzen denaren sinesgarritasuna areagotuz. Aurreko 8. argazkia esaten dugunaren isla da, Erein

(1994) argitaletxeak plazaratutako liburuan dator, 160. orrian.

6. Aipamenak

- Apple, M.W. (1986). *Ideología y currículo*, Akal, Madrid.
- Apple, M.W. (1996a). *El conocimiento oficial*. Paidós, Madrid.
- Apple, M.W. (1996b). *Política cultural y educación*, Morata, Madrid.
- Area, M. (1994). "Los medios y los materiales impresos en el currículo", in Sancho, J. M. (Coord.): *Para una tecnología educativa*, Horsori, Barcelona, 85-113.
- Bardin, L. (1996). *Análisis de contenido*, Akal, Madrid.
- Bilbao, Begoña (2002). *Kultura erreferenteak Oinarritzko Hezkuntzako Curriculumean*, EHU, Bilbao.
- Bilbao, Begoña (2006). "Hezkuntzarako Eskubidea Genero Ikuspegitik: Emakumeen Errolak", in Naya, L. M., Dávila, P. (Coord): *El derecho a la educación en un mundo globalizado*, Espacio Universitario Erein, Donostia, 87-98.
- Bilbao, B., Ezkurdia, G., Perez Urraza, Ka. (2001). "Mendebalde Testuliburuetan", in Askoren Artean: *Euskalkiak eta Hezkuntza*, Mendebalde Kultura Alkartea, Bilbo, 179-200.
- Bilbao, B., Ezkurdia, G., Perez Urraza, Ka. (2004). *Euskal Curriculum ala Euskal Dimentsioa Curriculumean?*, Utriusque Vasconiae, Donostia.
- Bilbao, B., Ezkurdia, G., Perez Urraza, Ka. (2005). "Basque textbooks during the 20th century: the content and the context", *Euskalingua*, 6, 121-125.
- Bilbao, B., Ezkurdia, G., Perez Urraza, Ka (2006). "Emergent Contents of the Curriculum in the Early 21st century. Changes after the European Education Policies", *European Conference on Educational Research - ECER-2006: Transforming knowledge*.
- Bourdieu, P. (2000). *La dominación masculina*. Anagrama, Barcelona.
- Choppin, A. (2000). "Pasado y presente de los manuales escolares", in Ruiz Berrio, J. (Ed.): *La cultura escolar de Europa. Tendencias históricas emergentes*, Editorial Biblioteca Nueva, Madrid, 2000b, 107-166.
- Ezkurdia, Gurutze (2004). *Curriculum eta ingurunea Euskal Herrian*, Utriusque Vasconiae, Donostia.
- Ezkurdia, G.; Perez Urraza, Ka.; Bilbao, B. (2005). "Umeak ikonografian: testuliburuaren garapena XX. mendean", in Dávila, P.; Naya, L. M. (coord): *La infancia en la historia: espacios y representaciones*, Tomo II, Espacio Universitario Erein, Donostia, 215-225.
- Gimeno Sacristán, J. (1995). "Materiales y textos: contradicciones de la democracia cultural", in Mínguez, J. G.; Beas, M.: *Libro de texto y construcción de materiales curriculares*, Proyecto

- Sur de Ediciones S. A. L., Granada, 75-131.
- Habermas, J. (1989). *Teoría de la acción comunicativa*, Ed. Cátedra, Madrid.
- Perez Urraza, Karmele (2003). *Zientzia, teknologia eta lanbideen agerpena Euskal Herriko testuliburuetan*, EHU. Bilbo.
- Perez Urraza, Karmele (2004). *Curriculuma eta testuliburua Euskal Herrian*, Utriusque Vasconiae, Donostia.
- Perez Urraza, Karmele (2006). "Migrazioa Lehen Hezkuntzako Euskarazko Testuliburuetan", in Naya, L. M., Dávila, P. (Coord): *El derecho a la educación en un mundo globalizado*, Espacio Universitario Erein, Donostia, 329-344.
- Perez Urraza, Karmele; Bilbao, Begoña (2005). "Curriculum eta testuliburua: edukien azterketarako ikerketa lerroak", *Revista de Psicodidáctica*, 19, 141-158.
- Puelles, M. (1997). "La política del libro escolar en España (1813-1939)", in Escolano, A. (Dir.): *Historia ilustrada del libro escolar en España. Del Antiguo Régimen a la Segunda República*, Fundación Germán Sánchez Ruipérez, Madrid, 47-68.
- Schissler, H.; Soysal, Y. (2004). *The nation Europe and the world*, Berghahn books, New York-Oxford
- Van Dijk, T.A. (1996). "Opiniones e ideologías en la prensa", *Voces y Culturas, Revista de Comunicación*, 10, Barcelona, 9-50.